

Remeis tradicionals i supersticions que encara recordo del Canet del meu temps

Xavier Mas Gibert
Centre d'Estudis Canetencs

Traditional remedies and superstitions that I still remember from the Canet of my childhood

Els companys del CEC, després d'explicar-los un reguitzell de supersticions pretesament terapèutiques encara vigents al Canet de la meua infantesa, em van instar a fer-ne un article. Cal aclarir per endavant que aquests són únicament els remeis i costums que jo recordo, n'hi havia segurament molts més i propis i diferents de cada lloc o comarca. El primer que em ve a la memòria va ser el dia que em van portar a una dona del carrer de l'Arpa per saber si jo tenia o patia gelosia; això devia ser arran del naixement d'alguna germana o germà. En el temps de la meua infantesa gairebé totes les alteracions de salut de les criatures entre les classes populars eren atribuïdes a l'enyorament, o sigui, a la gelosia. Penso que si la gelosia l'enteníem com enyor, aquest devia ser per haver deixat de ser pretesament preferents, exclusius, predilectes o únics.

Paraules clau: remeis tradicionals, costums terapèutics a Canet de Mar, tractaments més usuals, herboristeria i costumari terapèutic costa catalana.

L'enyorament

He de dir per endavant que recordo perfectament el ritual però no quin va ser exactament el veredict, o sigui, només recordo allò que ara entendríem com el diagnòstic que devia ser negatiu, atès que no em fou aplicada la terapèutica habitual de la 'picada' de porquets de Sant Antoni. Conservo una

After telling my CEC colleagues about a series of superstitions claimed to be therapeutic which were still in use in the Canet of my childhood, they urged me to put them in an article. It must be clarified beforehand that these are only the remedies and customs that I remember, but there were for sure many more, different, and particular to each place or region. The first one that comes to my memory is the day that I was taken to a woman in Arpa Street to find out if I was suffering from jealousy. This must have been due to the birth of one of my sisters or brothers. At the time of my childhood, nearly all working-class children's health issues were attributed to longing, that is, jealousy. I think that if we understood jealousy as longing, it must have been due to having stopped being, allegedly, the preferred, exclusive, favourite, or unique one.

Key words: traditional remedies, therapeutic customs in Canet de Mar, usual treatments, therapeutic herbalism and customs of the Catalan Coast.

noció més o menys dispersa i indirecta i vull creure que els de casa ho haguessin consentit malgrat la seva integritat religiosa. La minyona que m'hi va portar -una xicota garrida de pagès- va deixar-me en mans de la guaridora que era la dona de la casa. Aquesta bona dona, després de deixar anar en l'aigua del perol que hi havia penjat als clemàstecs de la llar

Porquet de Sant Antoni, *Armadillidium vulgare*

de foc apagada una gota d'oli amb el setrill, va agafar-me per la cintura com si fos una garba de blat i em va abocar de cara a la caldera. L'inesperat del fet va fer segurament que m'hi sotmetés estúpidament sense regirar-me. Segons la perceptiva guaridora d'aquella gent, si hagués estat 'enyorat', la gota d'oli s'hauria disgregat a sobre l'aigua de la caldera però, com que en el meu cas devia mantenir l'enteresa compacte, hom va deduir que no estava 'enyorat'. Potser allò va ser tot o en tot cas no en recordo res més. Del que sí en tinc memòria és que es tractava d'una dona revellida que d'entrada em va fer mitja por; vivia en una casa mig desballestada. Sort que la gota d'oli va mantenir la cohesió, perquè del contrari, si s'hagués disgregat, la cosa hauria entrat en el terreny de la terapèutica i no sé si no hauria hagut d'assumir el remei que era fer-te empassar una picada de porquets de sant Antoni. Sí, sí, parlo d'aquells insectes de color gris que es fan als femers i sota els testos de les plantes i flors que, si els toques, es cabdellen sobre si mateixos convertint-se en minúscules boletes, com porcs espins en miniatura. Sospito que la denominació de 'porquets' deu venir d'això. Només de pensar que em podien haver fet empassar aquella immundícia, encara em venen ganes de perbocar. I no n'hi havia prou amb una sola vegada, sinó que com de gairebé tots els remeis de la tradició popular, calia fer-ne una novena seguida i completa.

Tractaments pels cucs

A Canet pels volts de Sant Pere, per tal de detectar si els infants tenien paràsits intestinals, els familiars amatents vigilaven les defecacions de les criatures remenant-les porfidiosament amb un bastó i detectar si tenien cucs. Els cucs es presentaven al bon temps i era creença general que es devien a la ingesta de la fruita (antigament només hi havia la d'origen local i és clar, només n'hi havia al bon temps, a l'hivern només hi havia taronges). De petit tothom havia tingut cucs a la femta una hora o altra. Habitualment es tractava d'uns cuquets semitransparents d'un o dos mil·límetres i per a exterminar-los, es prescrivia una cullerada de sucre candi en dejú els nou dies perceptius i seguits. Tenir aquesta mena de cucs no es considerava greu perquè es guarien fàcilment; s'eliminaven amb el sucre esmentat o prenent en

dejú suc de llimona viva els nou dies de consuetud. El que es considerava més greu era si algú tenia la cuca solitària. Eres sospitós de portar la solitària, si et venia una fam incontenible i per més que mengessis t'aprimaves inexorablement. Val a dir que aquesta cuca solitària era molt vividora i hom només n'expulsava amb les defecacions un trosset cada dia; no es donava per exterminada fins que no s'excretava el cap. Fins que el cap no sortia, es regenerava com la cua de les sargantanes. Se li atribuïa una llargada espectacular i d'això devia venir que hom la considerés una cuca i no un cuc. El fet de denominar-la en femení em fa pensar que potser era degut a la seva llargària.

Per a guarir-la només es coneixia un únic remei: les granes d'una carbassa raríssima d'una amargor intensa que provocava l'expulsió total del paràsit fins al final. En aquell temps, quan algú s'aprimava molt, es començava a regirar la femta de seguida a la cerca i la perquisició del segment corresponent de la cuca solitària. També se sospitava que portaven o tenien aquest hoste insidiós a les entranyes els grans fartaners que menjaven tant com volien sense engreixar-se mai. Era freqüent sentir dir o escoltar d'algú molt golafre 'que era com si tingués la solitària'.

Trencar les angines

Si hom no es podia aviar la saliva, era senyal que possiblement tenies angines; t'obligaven a obrir la boca per veure si tenies pus a les amígdales del coll. No cal dir que si eren cobertes de pus blanc la cosa no era benigne sinó seriosa. També se solia detectar o delatar per una fetor d'alè característica. Els guaridors o guaridores, palpant a la *monyeca* del malalt buscaven els nòduls inflamats. El remei consistia en pressionar-los enèrgicament fins que es produïa el 'trencament' de les angines. Deien els experts que si hom aconseguia l'efecte desitjat, se sentia un 'crec' i el malalt immediatament ja podia aviar-se la saliva i es donava el mal per guarit o curat. Era una cosa amb uns principis semblants als de l'acupuntura de la medicina xinesa tradicional. Consti que al Canet d'aquell temps ni tan sols havíem sentit parlar de l'acupuntura. Fos per suggestió o pel que fos, deien els afectats que 'en trencar-se', l'efecte d'alleujament era immediat.

Altres tractaments pel mal de coll -si hom tenia febre alta- eren les compreses amb fulles de col o les torrades amarades amb vinagre, posades al front i embolicades al coll.

Tractaments per les cremades: l'oli de neu

Quan el clima no estava tan pertorbat, cada hivern feia una nevadeta que solia arribar a la línia de la costa. Pedracastell quedava ben enfarinat i a les recolzades i recons de la vila la neu s'hi solia agafar i tot. Així que hi havia un dit o dos de neu, recordo que la mare corria amb una ampolla o un altre fòtil

mig ple d'oli d'oli-va i acabava d'omplir-lo de la neu que hi havia en algun racó del terrat. Això era 'l'oli de neu' altament perceptiu per tota mena de cremades d'omèstiques. Aquest solia ser el remei més universal i infal·lible per les cremades de poc abast.

Les compreses

Per a l'extracció dels sangtraiets i altres contusions per cops forts que feien sortir blaus i morats hom prescrivia l'aplicació de compreses de cotó amarades de berbenes fregides amb llard o picades d'alfals tendre també fregides amb llard de porc. Hom creia que aquestes compreses o aplicacions tenien una poderosa capacitat de succió o d'extracció de la sang constreta què emergia fins i tot travessant la compresa.

Les ventoses

Altres sistemes de succió consistien en posar ventoses amb un got i una espelma encesa a dins. A mesura que la flama consumia l'oxigen, el got feia ventosa i hom deduïa que xuclava el mal, ja fos pulmonia o pneumònia.

La més miraculosa de les capacitats de succió però, era la que s'atribuïa a determinants unguents que eren capaços de fer sortir o extreure les bales que hom havia rebut en punts que no eren mortals. També s'emprava per succionar els grans de pus, vespers, furóncols i altres verins generats per la pròpia natura, sobretot a les estacions de canvi de temps. Amb l'arribada dels antibiòtics aquesta abundor de pus que hi havia abans va retrocedir francament; però pel seu efecte contundent i origen nostrat potser val la pena aturar-nos especialment en dos dels unguents que van ser localment més creguts i fervorosament defensats.

Els unguents d'en Pep Pep i d'en Mitrapo

Només recordo que per començar hom deia que

Flor de mill, *Armadiillidium vulgare*

s'hi emprava comí i grana de flor de mill. Originalment, com ja s'ha dit, aquests unguents servien per fer sortir les bales i van derivar per a guarir pneumònies i succionar furóncols molt grossos.

A Canet, hi havia dos unguents populars de fabricació artesana i local molt apreciats. El més antic era l'ungüent d'en Pep Pep (Josep Ferrer), el qual n'havia heretat la fórmula magistral d'un seu oncle que va anar a la guerra de Cuba (1895/1898), on l'havia après d'una nadiua caribenya de l'illa. Aquest unguent miraculós, en origen només es prescrivia per a extraure les bales que hom rebia en combat. Va ser a Canet on va tenir uns altres usos alternatius i aplicacions com els esmentats a suara. Només recordo que era d'una llarguíssima i esforçada fabricació, l'havia vist elaborar en una cassola de terrissa a en Pep Pep, altrament conegut també com a Pep Salmeron. Les substàncies primordials eren la flor de mill i el comí, a les quals s'hi anaven afegint altres substàncies potents i oloroses que m'han fugit del cap dissortadament. Començava amb la flor de mill i el comí i s'hi anaven incorporant gran nombre de components que coïen a foc lent i desprenien una olor penetrant que se sentia des del carrer. Quan la pasta esdevenia fosca i espessa ja estava feta i després de refredada, hom l'allotjava en pots de vidre. Un cop elaborat, el fluid resultant calia posarlo en draps de cotó plegats que per a les aplicacions es col·locaven sobre la part infectada i el mal s'extreïa per succió o expulsió generalment al cap de poques hores. En Pep Pep es va fer molt gran i va haver de deixar-ho; l'elaboració de l'ungüent era una feina feixuga i molt treballosa, calia remenar-lo durant hores sense parar amb una llosa descomunal. A Canet la gent hi tenia una fe gairebé absoluta i el dia que en Pep Pep va plegar de fer-ne, hi va haver un desencís gairebé col·lectiu.

L'ungüent d'en Mitrapo

Després de la fúria iconoclasta de la guerra civil, suposo que per allò de la llei del pèndol, no només va retornar la fe religiosa fervorosa, sinó que també va reverdir l'addicció als remeis antics. En aquells anys de misèria tothom parlava i vivia de miracles i remeis miraculosos. A Canet es va fer famós i va triomfar l'ungüent d'en Mitrapo. En Jaume Mitrapo havia estat un dels millors jugadors del primer Club de futbol de Canet, jo sempre el vaig conèixer que anava coix degut a les lesions mal curades de menisc. De nom oficial es deia Jaume Pera Buch. Mitrapo era un motiu que, segons ell mateix em va contar, li van adjudicar quan jugava a futbol i un dels oponents que tractava de marcar-lo i no el podia agafar, no parava d'exclamar per a intimidar-lo: Mira que t'atrapo! Mira que t'atrapo! i des del públic la gent va entendre que li deia 'Mitrapo! Mitrapo!'. Aquest unguent seu era sobretot òptim per a les pulmonies, pneumònies i bronquitis agudes que aleshores podien ser i eren moltes vegades mortals de necessitat. Molts d'aquest remeis casolans es facilitaven entre família i entre

les amistats. En Mitrapo era tan bon home que no volia cobrar o només demanava la bona voluntat, i es va trobar que venia gent de Sant Iscle i de les masies de Montnegre per tal que els fes a mans l'ungüent miraculós. Portaven parells de conills i de pollastres, li omplien la casa de regals en espècies, sobretot comestibles. Com que al Cafè a vegades sèiem a la mateixa taula i era molt bon jan, vaig gosar preguntar-li què hi havia de veritat de tot plegat. Va acceptar que, efectivament, això havia passat de debò, però en comptes de donar-se importància, de seguida va afegir que així que va sortir la penicil·lina, la demanda del seu unguent s'havia acabat en sec.

També per a les pulmonies i pneumònies, anteriorment hi havia una prescripció molt més antiga i truculenta. Consistia en llevar-li la pell de viu amb viu a un conill i aplicar-la ràpidament en calent sobre el pit del malalt. Això calia repetir-ho tantes vegades com fos necessari fins que els fluxos que obturaven els pulmons afluïen pel melic del malalt. Les estossinades de conills a vegades eren d'holocaust bíblic i generalment només servien per infondre falses esperances.

Les purgues, els purgants i els depuratus

Segurament els llegidors deuen conèixer aquell adagi més vell que la picor que deia '*la primavera la sang altera*'. Quan arribava el bon temps, molta gent feia una novena preventiva de purgues, creien que amb el rebombori intestinal que provocaven les purgues, s'eliminaven totes les impureses acumulades al llarg de tot l'hivern.

D'adeptes o addictes a la fe depurativa de les purgues n'hi havia molts, fins i tot hi havia famílies que es purgaven col·lectivament. Això a vegades produïa una necessitat coincident de l'espai sanitari i aleshores no tothom hi era a temps; no sé si se m'entén. A Canet, com a tots els pobles de marina, el purgant més habitual era l'aigua de mar. Hom solia utilitzar les ampolles buides d'aigua de Carabaña que venien a les farmàcies per anar-ne a buscar. Les vegades que d'infant vaig anar a omplir ampolles d'aquestes per a alguna veïna! No cal dir que degut a l'estat d'insalubritat de la mar ara això seria perillósíssim.

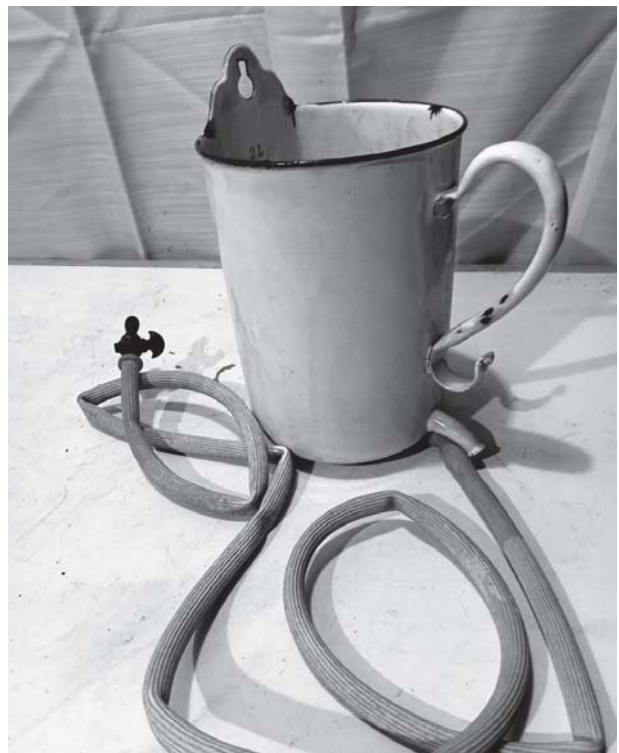
Quan s'acostava el bon temps, la gent feia cures preventives per a depurar les sangs a base de purgar-se amb el que fos: aigua de mar, tisanes d'herbes o amb aigua de Carabaña que es comprava a la farmàcia. Amb això passava com els que creien en l'espallat de pit; eren addictes, fanàtics i resilents, que diuen ara.

Abans del descobriment dels antibiòtics, un símptoma d'estar brut de sang era l'aparició de grans, furúncols i serpúlids. Davant de l'aparició d'algun d'aquests fenòmens, sobretot si eren primaverals, hom donava per descomptat que estava 'brut de sangs', aleshores calia fer corre-cuita una sèrie de purgues per a tenir el cos en condicions. No cal dir

que, el qui tenia la propensió a les erupcions cutànies, estava condemnat necessària i obligatòriament a haver de purgar-se, la qual cosa -tot sigui dit de passada- no era gens agradable. Amb les famílies amb aquesta mena de dèries sanitàries però, no hi havia res a fer; per qualsevol fotesa que aparegués, es purgaven sistemàticament i per principi, no cal dir que moltes vegades eren autoapreciacions subjectives. Hi havia alguna d'aquestes purgues domèstiques tan contundent que desfermava descomposicions de ventre rabioses i 'volcàniques' que obligaven a passar hores assegut a la comuna (l'antecessor del wàter) al crèdul 'pacient'. De tota manera, molts dels addictes o afectes a aquestes pràctiques, solien confondre la sensació de buidor i feblesa generalitzada que els provocaven les defecacions diluvianes, amb una neteja o 'depuració' efectiva de l'organisme.

Contra el restrenyiment

També hi havia moltes persones -majorment dones- que eren propensos o propenses a la pertinàcia del restrenyiment. En aquests casos, el tractament salvífic suprem era la lavativa. Generalment s'utilitzava un *artilugi* o pera de goma elàstica que venien a la farmàcia per administrar-se dosis ingents d'aigua calenta per via rectal. Per cert, qualsevol cosa que venguessin a la farmàcia ja es donava per descomptat que no era supersticiosa, la qual cosa feia que els apotecaris dispensessin tota mena d'*artilugis* i de potingues estrafoles com si fossin científiques. A moltes cases bones hi havia un aparell metàl·lic penjat a la paret del wàter del qual sortien unes gomes amb un broquet o *pitorro* per fer

Lavativa antiga

les lavatives corresponents. Això solia ser en aquest lloc en previsió d'efectes fulminants. Val a dir que de fe no els hi mancava pas.

Altres tractaments populars pel restrenyiment més comú i generalitzat, consistien en menjar prunes verdes en dejú, a vegades hi havia qui se les aviava calentes del sol amb la creença que el tractament encara era més efectiu. També hi havia qui es bevia l'aigua de posar en remull les prunes seques per al rostit.

Tractaments per la diarrea

Als antípodes dels restrets hi havia els qui no els calia afluixar el ventrell perquè anaven de llarg per a qualsevol cosa. De tractaments per a la diarrea i els còlics intestinals hom prenia codonyat, garrofa seca, xocolata crua i vi ranci en dosis a vegades alarmants.

La gent afectada coneixia bon nombre d'astringents naturals, el més habitual era el codony cuit al forn o a sota el fogó de carbó colgat amb la cendra. Hom també se'n feia codonyat o sigui, una confitura. Un astringent poderós eren les cireres d'arboç. Molta gent collia aquesta fruita dels arboços que hi havia al bosc del santuari de la Misericòrdia i en aquests casos hom sospitava 'que anaven fluixos'.

Els espatllats de pit

Abans, quan algú perdia la gana, o sigui, li venia això que es coneix com a astènia primaveral, sempre hi havia algú que ho atribuïa a que devies estar espatllat de pit i a més a més sabia mirar-ho. Per a detectar-ho, hom havia de posar-se en posició de ferms com a la milícia, aleshores el sanador us alçava els braços allargant-los fins a comprovar si ambdós tenien exactament la mateixa llargada: si els polses no quadraven i quedaven desplaçats un de l'altre, era senyal que estaves espatllat de pit. Hom creia que a la part baixa de l'estèrnium hi havia un col·lapse muscular que dificultava la ingesta del menjar. Per adobar o arreglar els 'espatllats de pit' a més del coneixement necessari, també calia una certa potència física. Aquest guaridor passava els braços per sota l'aixella del malalt i creuava les mans al clatell, aleshores l'alçava i donava unes estrebades enèrgiques fins que es produïa el desbloqueig desitjat. Hi havia qui assegurava que fins i tot sentia el cruixir a dintre el pit que anunciava la dissensió o desbloqueig. Hi havia persones que asseguraven que sabien guarir-se ells mateixos fent estiraments penjats en un travesser o una branca d'un arbre. Aquesta mena de remeis depenien molt de la fe que hom hi tenia, en alguns casos es pregava o s'invocava un sant determinat o se recitaven salmòdies mentre s'administrava el remei en qüestió. Sempre o gairebé sempre anaven associats a una intercessió divina. Per exemple, per a guarir els brians (èczemes que a vegades les encomanaven els gossos), hom s'havia de fer senyar. El guaridor, en aquests casos, tot ho resolvia pregant i persignant el brià amb el signe de

la creu alhora que recitava la següent invocació:

Brià carner/mala fi tu puguis fer/tu fart i jo dejú/mala fi puguis fer tu.

En aquell temps l'Església cada any per Pasqua Florida, a l'entrada de la primavera anava a fer el 'sal pas', o sigui, passar la sal. Era un ritual menor per al qual només calia que el capellà portés el roquet i la capa pluvial. L'acompanyava un escolà amb la sal i l'aigua beneïda amb la qual hom santificava i depurava sobretot les masies, els camps i el bestiar, tot. A les cases de pagès hi havia unes pedres adossades als angles cantoners que servien per aquests afers. Com que feia segles que es practicaven, hi havia pedres d'aquestes visiblement erosionades per la sal. Òbviament el ritual era a base de recitar pregàries en llatí que l'escolà contestava oportunament. No ho recordo del cert però, als pobles molt rurals amb moltes cases esparses, aquest costum del 'sal pas' va durar fins al Concili Vaticà segon.

Tractaments per la bronquitis

Al 'Bosc de la Mare de Déu' la gent també hi anava a buscar flors i fulles d'eucaliptus, una botànica salvífica per les congestions pulmonars de tota mena. Durant una colla d'anys hi havia un matrimoni que els dissabtes a la tarda passava colònia a granel per les cases i també venia fulles i granes d'eucaliptus.

També eren d'ús corrent els xarops de fabricació casolana amb brots tendres de pi i d'altres herbes generalment mentolades. El més famós era el que hom feia amb una herba carnosa que, si plou força, neix a les teulades i té forma de pi en miniatura i que suposo que per això a Canet en diem 'pinets' de teulada. Aquests xarops s'obtenien a base d'omplir pots de vidre o tupins de terrissa alternant capes o sostres de sucre roig i d'aquesta herba o d'altres com ara l'ull de pinosa verda.

Tractament per l'otitis i el mal d'ulls en general

Calia banyar-los amb aigua de flor de saüc.

Pel reuma: Fregues d'allis crus i ortigues de les més

Fulles d'eucaliptus, *Eucalyptus camaldulensis*

rabioses a les articulacions afectades: suposo que la reacció era tan agressiva que, si més no circumstancialment, hom no es recordava del dolor del reuma. No cal dir que els qui es feien aquesta mena de tractaments feien una ferum tan agresta que no t'hi podies ni acostar.

Però, per als dolors de tota mena i que tampoc no eren inodors però més tolerables, hi havia els popularíssims unguents del 'Tigre' i de la 'Serp'. A fires i als mercats importants els requestaven anunciant-los a esguell: 'Ungüent de serp!'. Tot i que generalment es venien a preu d'or, sempre solia haver-hi cues de gent per a comprar-ne. Els unguents de la serp i el del tigre també servien o se'ls utilitzava per succionar els sangtraïts.

Mal d'estómac: Hi havia qui creia que era efectiu menjar-se cargols crus de viu en viu per al mal d'estómac.

Migranyes i mals de cap: Pel mal de cap i la migranya eren populars les fumàries amb grana de saüc i els bafs de flor d'eucaliptus que colgaven al caliu de la llar de foc i omplien la cuina de fum.

Pels constipats i refredats: Dosis contundents de vi bullit amb canyella i mel, i també infusions de llet amb mel per les senyores i la gent de més pruent.

Pel fetge: Tisana de card marià, cua de cavall, herba fetgera.

Contra la ràbia: Tisana d'arrel de gavarrera.

Contra els polls: Fregues al cap de vinagre, petroli i trementina.

Contra l'afonia: Bacallà sec.

Pel mal d'orella: Llet materna o oli calent. Si tenies mal d'orella i a la casa no hi havia cap dona que criés, hom sol·licitava a qualsevol dona del veïnat que ho fes i aquesta t'injectava un bon raig de llet directament a l'orella. Si fracassava això hom recorria a fer-ho amb oli d'oliva calent.

Per les ferides d'eines de tall: Per guarir talls importants que solien ser les de destrall o podall, els bosquerols i els pagesos agafaven una brasa i amb el setrill hi tiraven oli a sobre, aquest oli esdevenia roent instantàniament i cauteritzava el tall: el coia literalment d'una manera bàrbara però efectiva.

Els desigs de les embarassades

Quan a una dona embarassada l'escometia sobtadament un desig pregon de menjar o beure alguna cosa concreta que a vegades era prou estranya o inusual; hom es basquejava a trobar-la de seguida; hi havia la creença generalitzada que no satisfer aquest deler imperatiu tenia conseqüències funestes per a la criatura. El desig més corrent o habitual era el desig de vi negre, i si no s'administrava la dosi

suficient de seguida, la criatura sortia amb taques monstruoses a qualsevol part del cos i fins i tot al bell mig de la cara. El color de la taca era del mateix color que la substància del desig: si era de vi negre la taca tenia color de vi negre, si era de xíndria la taca tenia el mateix to vermell intens que té la xíndria. Aquestes taques no sé perquè però sempre tenien un color molt intens.

La meva àvia basca Nikolasa Urrutikoetxea, quan estava embarassada del meu pare, va tenir un gran desig de cafè i va desafiar o contravenir aquesta superstició. No solament no va sucumbir al desig de prendre cafè, sinó que mentre se'n delia va desconfiar dels seus principis racionals i es va friccionar l'avantbraç; això feia que aleshores la taca o desig sortís en el lloc escollit. I el pare va néixer amb una mena de piga molt grossa al mateix lloc de l'avantbraç que l'àvia s'havia fregat. Aquesta taca en estat natural romania pàl·lida, però si algú bevia o remenava cafè al costat del pare, el color del 'desig' s'intensificava visiblement a ulls de tothom... (sic). Li pujava encara que ell no se'n adonés. A vegades a l'estiu, quan anava amb màniga curta, si apareixia la cafetera al mig de la taula, la taca del braç del pare pujava de color encara que no en fos conscient: jo mateix i tots els de casa en vam ser testimonis innombrables vegades. Era una cosa tan sabuda que ja no en fèiem cas.

Trencadures del melic i del ventrell: Portaven el nounat trencat del melic a sota un garrofer i feien set voltes pregant. A la darrera, el guardidor o guardidora esqueixava una branca. En dies successius, si la branca reverdia i aguantava, el trencar estava guarit... o almenys això era el que es deia.

Pel mal de queixal: cabeça de cascall bullida amb vi negre.

Per les morenes (almorranas): també aigua de malves o els tapacamins pels banys d'*assiento* (el tapacamins és una herba que creix aferrada a terra a la platja).

Pels ronyons: l'herba blanca i l'herba pedrera.

Per les berrugues: calia aplicar-s'hi llet de garrofina

Card marià, *Silybum marianum*

Cascall, *Papaver somniferum*

tendre, o sigui, el suc blanc que surt de les garrofes quan encara son verdes. Els farmacèutics cremaven les berrugues amb sulfat de plata.

Teranyines contra les ferides: hom les emprava encara que fossin plenes de pols, com si fossin gasses de la farmàcia.

Tractaments pels flacs d'orina: Als qui es pixaven al llit els feien prendre caldo de rata, però havia de ser de rata xemenera. Les rates xemeneres són d'una mena o varietat més curtes que les rates de bosc i més fosques de color. Els paletes, que arreglant una teulada, aconseguien agafar viva una rata d'aquestes, en treien un bon plus addicional. Solien portar-les als necessitats vives en una gàbia d'ocells. La rata s'havia de matar expressament submergint la gàbia en qüestió al safareig per a ofegar-la. Un cop morta per poder-la pelar a bot, o sigui llevant-li només el pèl, solien escaldar-la en aigua bullent. Un cop neta se li llevaven els incisius abans d'esbudellar-la per fer-ne el brou, que havien de prendre's a tasses com si fos de gallina. Malgrat la truculència enrevessada i repulsiva del tractament al parent a qui jo vaig veure'l subministrar, no va resultar pas efectiu, va continuar pixant-se al llit fins que va anar al servei militar.

Per refermar l'efecte de la ingesta d'aquest brou amb les dents incisives del pobre animaló, es posaven en una mena d'escapulari que el nen tractat havia de portar penjat al coll a mode d'amulet. Hom creia o pensava que això reforçava l'efecte de la ingesta del brou.

Tractament contra el sucre (hiperglucèmia): tisana de tavelles de fesols secs i una novena a base de suc de llimonada en dejú.

Llagues bucals: L'aigua de farigola aplicada a les llagues bucals, o sigui, als símptomes de l'estómac brut que deien abans.

Els tònic i estimulants: Les més clàssiques eren l'aigua naf i l'aigua del Carme. Recordo que el Dr. Bertran estava al·larmat per la quantitat de dones que es tornaven alcohòliques amb aquests licors als quals en deia que eren el conyac de la farmàcia. També

s'empraven altres potingues semblants totes a base d'alcohol, vi o el vinagre. L'última, que molts recordaran, va ser la 'Quina San Clemente' que feia venir 'ganas de comer'.

Els reforçants: El més popular i famós era el vi de quina, que hom deia que reforçava. L'antecedent local més conegut però era prendre en dejú un rovell d'ou barrejat amb vi bo i sucre que sens dubte era un autèntic 'xut' calòric no apte per als hiperglucèmics o sigui que tenien el sucre alterat. Un dels reforçants més habituals era l'oli de fetge de bacallà d'un gust tant repugnant que hom havia de sotmetre a les criatures a la viva força i engarjolar-los coll avall una cullerada d'aquest oli miraculós. La presència de l'ampolleta sinistra solia provocar autèntics atacs d'histèria infantil. La meva mare utilitzava una mena de succedani que també el venien a la farmàcia i que em penso que es deia 'Alibut' i que també deien que era semblant a l'oli de fetge de bacallà... Els tuberculosos havien de menjar fetge de vedella pràcticament cru i bistecs de carn de cavall. Hom anava expressament a Mataró a comprar aquesta mena de carn perquè a Canet no se'n venia.

Per fer-se venir la menstruació: Per tal de fer-se venir la menstruació hi havia dones que practicaven banys sobtats d'aigua gelada al safareig de casa seva. També hi havia tisanes d'herbes abortives de la família dels blets que a la Garrotxa en diuen 'morúgules' com els bolets. A alta muntanya els pastors anaven a la caça i captura de les flors de peus d'os que també eren abortives i no tenien uns efectes secundaris tan virulents com les 'morúgules' i sempre tenien demanda. De tota manera a Canet, els abortius més habituals i coneguts eren els de julivert trinxat o matxucat introduït per via vaginal.

* * *

Espero no haver escandalitzat els lectors, però la 'ciència' o terapèutica popular no donava per més. Heu de pensar que hi havia cases de gent tan i tan pobre i ignorant que, només hi entrava un metge si era per a signar una partida de defunció. Fins i tot hi havia cases benestants que no anaven a buscar el metge fins que prèviament no havien exhaurit per a guarir-se tot el repertori a base de remeis tradicionals. Per entrar a la majoria de les cases els metges van haver de donar facilitats i imposaven el pagament d'una iguala o quota mensual de poca quantia per tota la família. I, malgrat això, encara hi havia famílies que no podien pagar aquesta quota sanitària, així que es van haver de crear 'les germandats mutuels' amb quotes més mòdiques que les dels metges particulars. Si hom pagava la quota de la germandat, això li permetia anar-se a visitar pels metges en el local social de l'entitat. Les mútues o germandats sanitàries van ser els antecedents de les actuals mútues o societats privades.